

บทสัมภาษณ์

เราจะคงความเป็นไทยในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างไร

ศรีศักร วลัทธิโกตม

สัมภาษณ์และเรียบเรียง: ปราโมทย์ กักตุนรงค์¹ และเทพวดี โชควิเศษ²

รองศาสตราจารย์ศรีศักร วลัทธิโกตม เป็นหนึ่งในนักมานุษยวิทยาและนักโบราณคดีชั้นนำของประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ท่านสำเร็จการศึกษาจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากนั้นศึกษาต่อด้านมานุษยวิทยาที่มหาวิทยาลัยเวสเทิร์นออสเตรเลีย ภายหลังสำเร็จการศึกษาท่านสอนและทำงานวิจัยที่ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ในการทำงาน ท่านได้ใช้ความเชี่ยวชาญในด้านมานุษยวิทยา โบราณคดี ประวัติศาสตร์ และขนบธรรมเนียมความเชื่อพื้นบ้านมาผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อนำเสนอประวัติศาสตร์ไทยในลักษณะใหม่โดยสิ้นเชิง นอกจากนั้นท่านยังเป็นนักวิชาการที่มีบทบาทในการที่จะให้ผลงานวิจัยทางวิชาการได้ดีพิมพ์เผยแพร่ต่อสาธารณชนในฐานะที่เป็นบรรณาธิการวารสาร “เมืองโบราณ” ซึ่งเป็นวารสารทางวิชาการรายสามเดือนชั้นนำด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ของไทย

งานวิจัยและกิจกรรมต่างๆ ของท่าน เป็นเหตุผลที่ท่านได้รับการเสนอให้รับ “รางวัลวัฒนธรรมแห่งเอเชีย เมืองฟูกูโอกะ” สาขาผลงานทางวิชาการ (Fukuoka Asian Culture Prizes 2007-Academic Prizes) ซึ่งเป็นรางวัลที่มีการมอบให้แก่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะผลงานที่จรรโลงและสร้างสรรค์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชีย ก่อให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมเอเชีย และส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ระหว่างคนกลุ่มต่างๆ ในภูมิภาค

สัมภาษณ์เมื่อ 8 พฤศจิกายน 2550 ณ มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์ กรุงเทพมหานคร

^{1,2} สาขาวิชาศึกษาทั่วไป สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

เพราะประวัติศาสตร์ โบราณคดี และมานุษยวิทยาซึ่งสอนเกี่ยวกับวัฒนธรรมของคน
เป็นวิชาที่สอนให้ผมรู้จักคนและเข้าใจความเป็นคน เพราะเราเป็นสัตว์ที่รวมกลุ่มกันเป็นสังคม
ผมได้รับความรู้ที่สอนให้ผมองคน เข้าใจคนที่พื้นหลังทางวัฒนธรรมของเขา
นั่นคือพื้นหลังของความเป็นชาติของกลุ่มคน รวมทั้งความเป็นชาติของไทยเราเอง

กองบรรณาธิการ จีงเรียนเชิญ รองศาสตราจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม เพื่อสนทนารับฟังแนวความคิดของท่านเกี่ยวกับบทบาทของการศึกษาที่คำนึงถึงความสำคัญของมิติทางสังคมวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และโบราณคดี เพื่อการทำความเข้าใจตัวตนของเรา หรือความเป็นไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คำถามที่สำคัญ คือ เราจะคงความเป็นไทยในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างไรบ้าง

เราเริ่มกันที่คำถามที่ว่า ทำไมท่านถึงสนใจด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี รวมถึงสนใจเรื่องวัฒนธรรมของสังคม ทั้ง ๆ ที่คนในสังคมไทยจำนวนมากไม่คิดว่าจำเป็นต้องเรียนรู้ความรู้ด้านนี้ก็ได้ เพราะเป็นเรื่องที่เราอยู่กับมันอยู่แล้ว

เพราะประวัติศาสตร์ โบราณคดี และมานุษยวิทยาซึ่งสอนเกี่ยวกับวัฒนธรรมของคนเป็นวิชาที่สอนให้ผมรู้จักคนและเข้าใจความเป็นคน เพราะเราเป็นสัตว์ที่รวมกลุ่มกันเป็นสังคม ผมได้รับความรู้ที่สอนให้มองคน เข้าใจคนที่พื้นหลังทางวัฒนธรรมของเขา นั่นคือพื้นหลังของความเป็นชาติของกลุ่มคน รวมทั้งความเป็นชาติของไทยเราเอง

พื้นหลังทางวัฒนธรรม หรือพื้นหลังของความเป็นชาติไทย คืออะไร

พื้นหลังหรือพื้นฐานของสังคมไทยคือสังคมเกษตร สังคมเกษตรเรามีจารีตประเพณี ศาสนา ระบบนิเวศหรือธรรมชาติ ทั้งหมดนี้ควบคุมให้คนอยู่ในระเบียบของสังคม เมื่อเราเข้าใจโครงสร้างสังคมวัฒนธรรมของสังคมเกษตร เราถึงจะเห็นว่าความเชื่อของคนนั้นมีพลังในการจัดระเบียบสังคม รวมทั้งเป็นพลังของการต่อสู้กับอำนาจจากภายนอก กรณีการต่อสู้ของชนมุสลิมในที่ต่าง ๆ เราจะเห็นพลังของศาสนา โครงสร้างของสังคมวัฒนธรรมนี้แหละที่ถูกใช้ต่อสู้กับโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นเครื่องมือครอบงำวัฒนธรรมและการเมืองโดยชาติมหาอำนาจ แต่ความศรัทธาของคนคือพลังสำคัญที่สามารถต่อสู้ได้ เพราะฉะนั้นถ้าเราไม่มีความเข้าใจโครงสร้างสังคมวัฒนธรรมของเรา เราก็จะหลงเป็นเหยื่อของการครอบงำของวัฒนธรรมบริโภคที่บริษัทต่างชาติสั่งให้เราทำได้ง่าย

แต่ปัจจุบันนี้สังคมไทยบอกว่าเราจะเป็นอุตสาหกรรม เราจะเน้นเทคโนโลยี ส่วนการศึกษาวัฒนธรรมโดยเฉพาะประวัติศาสตร์มักถูกมองว่าไม่สำคัญเท่าไรเพราะเป็นเรื่องที่ผ่านไปแล้ว เพราะเราต้องมองไปข้างหน้า เราต้องพัฒนาเทคโนโลยีให้ก้าวหน้า มากกว่าจะมองย้อนหลัง อาจารย์มีความคิดเห็นอย่างไร

เพราะการศึกษาของเราปัจจุบันมุ่งรับใช้อุตสาหกรรม นายทุน บริษัทต่างชาติ มหาวิทยาลัยพากันผลิตคนออกมามาก ๆ ก็เพื่อป้อนให้พวกอุตสาหกรรมไม่ใช่หรือ การศึกษาแบบนี้มันทำให้คนไม่เห็นคน เห็นแต่เทคโนโลยี ทั้งที่มันเป็นแค่เครื่องมือ แต่เรากลับคิดว่าเครื่องมือคือคำตอบของความสุข เรียนจบออกมาจะได้มีเงินมากมาย ความจริงมันไม่ใช่ การศึกษาที่สอนให้คนมองแต่ตัวเอง เอาตัวเอเองรอดอยู่คนเดียวนี้ มันจะทำให้ประเทศพัง

จริยธรรมศีลธรรมของชุมชนนี้สอนให้คนเคารพซึ่งกันและกัน อย่างเวียดนาม หลังจากเจอแรงอิทธิพลของอเมริกามากกว่า 15 ปี เขากลับมาพื้นประเทศได้โดยปฏิรูปการศึกษา เริ่มจากทำให้คนเข้าใจท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ของตน เข้าใจรากเหง้าของคนรุ่นก่อน ซึ่งเป็นสังคมที่มีฐานจากเกษตรกรรม แล้วเขาก็พัฒนาประเทศจากฐานของเกษตรกรรม คนเวียดนาม เขาถึงพัฒนาไปพร้อมๆ กับเข้าใจรากเหง้าที่มาของตัวเอง และเป็นคนที่รักชาติกันมาก แต่การศึกษาของเราสอนให้คนออกไปเป็นลูกจ้างให้อุตสาหกรรม พวกนายทุน บริษัทต่างชาติ ไม่ได้ให้ความสำคัญกับรากเหง้าของตัวเอง พอกระแสโลกาภิวัตน์เข้ามา ก็ไม่สามารถสู้กับโลกาภิวัตน์ได้ เพราะเราพาคนให้เป็นทาสโลกาภิวัตน์เสียก่อนแล้ว

โลกาภิวัตน์ในความคิดเห็นของอาจารย์หมายถึงอะไร และประเทศเราควรมีระบบการศึกษาอย่างไร ถึงสามารถผลิตคนที่สู้กับโลกาภิวัตน์ได้

โลกาภิวัตน์เป็นกระแสที่แรงจนบังคับการมองมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ อย่างในปัจจุบัน มหาวิทยาลัยพากันผลิตปริมาณคน ก็เป็นผลจากโลกาภิวัตน์ อย่างบางมหาวิทยาลัยเรียนผ่านหน้าจอโทรทัศน์ การเรียนวิธีนี้จะทำให้คนเห็นคนเข้าใจได้อย่างไร การเรียนต้องมีการพูดคุยแลกเปลี่ยน มันถึงจะเป็นวิธีเรียนที่สอนให้คนเข้าใจคน

เมืองไทยเป็นอย่างนี้ ตั้งแต่สมัยสุโขทัย รัตนโกสินทร์ ซึ่งกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศตามแนวคิดของอเมริกา ซึ่งเป็นแนวคิดที่ละเลยฐานความเป็นคน หรือมองข้ามหัวคนท้องถิ่น มองว่าชาวบ้านโง่ ระบบการศึกษาของไทยที่ผ่านมาจึงมีแต่ถูกกำหนดมาจากส่วนบน (Top down) แทนที่จะให้หน่วยย่อยมีพลังขึ้นมา

การศึกษาที่ไม่เห็นคน ยังทำให้เราถูกเพื่อนบ้านเกลียดชัง เพราะคนไทยถูกสอนให้ไม่เห็นประวัติศาสตร์ของคนในสังคมภูมิภาคนี้ เขาสัมพันธ์กันคือไม่เห็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ซึ่งแต่ละชุมชนสัมพันธ์กันเป็นเครือข่าย แต่การศึกษาแบบถูกกำหนดจากส่วนบน (Top down) ยกแต่ประวัติศาสตร์วีรบุรุษ (Heroisms) ยกท้าวสุรนารี ก็ไปดูถูกลาว ยกพระนเรศวรหรือสถาปนาวังทองทัพอไทย เหล่านี้ไม่ใช่ประวัติศาสตร์ที่เห็นคนเพื่อเข้าใจคน โดยเฉพาะเข้าใจพื้นหลังของท้องถิ่น ประวัติศาสตร์วีรบุรุษเป็นประวัติศาสตร์ที่ผู้นำประเทศเราเดินตามแบบตะวันตก ที่มักเขียนประวัติศาสตร์ไปดูถูกคนพื้นเมืองในที่ต่างๆ คือเป็นประวัติศาสตร์ หรือความรู้ที่มองชาวบ้านว่าโง่ ผู้นำโดยเฉพาะยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นต้นมา มองชาวบ้านโง่ แล้วก็ไปสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ไปสอนคนแบบต้อนให้คนมาอยู่กับอุตสาหกรรม เราไปตัดโครงสร้างสังคมวัฒนธรรมเขาออก แล้วบอกว่าความรู้ของเราดีกว่า ความรู้แบบนี้แทนที่จะเข้าใจสังคมเป็นจริง กลับทำให้เราไม่เข้าใจรากฐานของเรา ทำให้เพื่อนบ้านเกลียดเรา ทั้งที่ประวัติศาสตร์ของชาวบ้านจริงๆ เขาไม่ใช่อย่างที่คิดว่า แต่เขามีความสัมพันธ์กันทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ ที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานทำให้ชุมชนต่างๆ อยู่ร่วมกันได้ อยู่ร่วมกับระบบนิเวศของเขาได้

ยกตัวอย่างเมืองอุดรธานี ซึ่งเป็นผืนดินมีชีวิตชีวิตของชาวบ้าน มีวัด มีวัฒนธรรมต่างๆ ที่ทำให้ชุมชนจัดระเบียบตัวเองให้อยู่ได้กับระบบนิเวศ แต่ได้ผืนดินรัฐไปเจาะเอาเกลือโปรแตกให้นายทุนได้ประโยชน์ แล้วมหาวิทยาลัยในภาคอีสานช่วยอะไรชาวบ้านบ้าง นี่คือผลของการศึกษาที่มุ่งพัฒนาเทคโนโลยี แต่เทคโนโลยีก็ไปปรับใช้แต่คนกลุ่มน้อยที่อ้างอำนาจรัฐเข้ามาจัดการแบบข้ามหัวชาวบ้าน

เรารู้กับโลกาภิวัตน์ไม่ได้ก็เพราะการศึกษาเดี๋ยวนี้สอนให้เรามองแต่ตัวเองตัวกูของกู ไม่สนใจวัฒนธรรมศีลธรรม มันเลยตึกัน เป็นปัญหาสังคมต่อมา ยกตัวอย่างสถาบันสังคมอย่างการแต่งงาน ถูกละทิ้งไปเพราะคนรุ่นนี้ไม่สนใจวัฒนธรรม เด็กเลยมีเซ็กซ์โดยไม่ผ่านสถาบันการแต่งงาน จนเกิดปัญหาตามมา นี่เป็นผลที่การศึกษาเราไม่ให้ความสนใจหรือเคร่งครัดกับเรื่องวัฒนธรรม ลองคิดว่าเราจะรู้ได้อย่างไร

ส่วนที่มีวิชาไทยศึกษาซึ่งเป็นวิชาของครุวม แต่เราต้องมึฐานคิดจากมานุษยวิทยาเพื่อเข้าใจคนด้วย ถ้าถูกมองว่าเป็นวิชาผ่าน ไม่มองว่าเป็นวิชาพื้นฐาน ก็ไม่ได้ช่วยอะไร

เราจะคงความเป็นไทยของเราได้ไหม ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ปัจจุบันนี้

เราคงไว้ไม่ได้ในเวลานี้อาจจะปล่อยให้พังก่อนและเรียนรู้จักประสบการณ์ที่เจ็บปวด เพราะตอนนี้เราเรียนกันโดยไม่สนใจรากฐานสังคมวัฒนธรรมของเรา จนกว่าประเทศเราจะพังแล้ว กลุ่มคนเล็กๆ หรือกลุ่มชาวบ้านที่ไ้เห็นความสำคัญเห็นประโยชน์ของการเรียนรู้รากฐานของสังคมวัฒนธรรมของตัวเอง ซึ่งเป็นขบวนการท้องถิ่น (Localize) ที่เค้าไม่ยอมกับโลกาภิวัตน์ คนกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่อยู่รอดได้ และคนกลุ่มนี้จะเป็นผู้นำสังคมของเราให้กลับคืนมา ตัวอย่างเช่นเวียดนาม ญี่ปุ่น หลังจากประเทศของเขาพังทลายจากสงคราม เขาให้คนของเขาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เข้าใจโครงสร้างสังคมวัฒนธรรมของเขา ก่อน แล้วเขาพัฒนาประเทศจากพื้นฐานความรู้เหล่านี้ ตอนนี้เขาเข้มแข็งกว่าประเทศของเรามาก เขาไม่ใช่ฉาบฉวยทำตามอเมริกาตามตะวันตกเหมือนผู้นำประเทศเรา ที่จะพัฒนาประเทศไปเป็นอุตสาหกรรมโดยที่ไม่สนใจว่าพื้นฐานความรู้ของคนไทยคือสังคมเกษตร ท้องถิ่นกลุ่มเล็กๆ จะอยู่รอด เขาก็ควรมีสติรู้ได้รับการคุ้มครองวัฒนธรรมโดยรัฐ

ทางที่เราจะคงความเป็นเราได้ เราต้องเริ่มจากเราเอง จากคนกลุ่มเล็กๆ อาจชวนนักศึกษา ที่เขามีความติดด้านสังคมวัฒนธรรมสัก 10 -15 คน พาเขาลงพื้นที่ เรียนรู้ความรู้จากชาวบ้าน ไม่สอนให้เขาหลงตัวไปคิดว่าตัวเองมีความรู้เหนือกว่าชาวบ้าน คิดว่าความรู้ของตัวเองทำกำไรได้ ส่วนความรู้ของชาวบ้านทำกำไรไม่ได้ หลงมองตัวเองว่าดีกว่าคนอื่น ถ้าพวกเขายังมีความคิดอย่างนี้อยู่ก็เป็นสถานการณ์ที่กำลังไปสู่ความวิบัติ เพราะเรากำลังสร้างคนขาดจริยธรรมกัน

ปัจจุบัน ถ้าถามตัวเองว่าความเป็นไทยคืออะไร หลายคนก็ลังเล หรือไม่แน่ใจว่าความเป็นไทย คืออะไรกันแน่ จึงไม่รู้จะรักษาความเป็นไทยของตัวเองอย่างไร อาจารย์มีความคิดเห็นกับปรากฏการณ์เหล่านี้อย่างไร

เราตอบไม่ได้ว่าความเป็นไทยคืออะไร นั่นเพราะผลของการศึกษาที่ผ่านมาไปผู้บริหารด้านการศึกษาคควรถามตัวเองได้แล้วว่า สอนยังงี้ทำให้คนไม่รู้จักตัวเอง ขณะที่ชาวบ้านเขาสร้างพลังจากท้องถิ่น (Localize) เขารู้จักโครงสร้างสังคมวัฒนธรรมของเขา เขาจึงรู้ว่าเขาเป็นใคร พ่อแม่ ปู่ย่าเป็นใคร นั้นมาจากชาวบ้านเรียนวัฒนธรรมสังคมของเขา ทำให้เขารู้จักตัวเอง เขาไม่ต้องกลัวกับโลกาภิวัตน์

เราจะแก้ไขสถานการณ์เพื่อให้ความเป็นไทยคงอยู่ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างไร

เราไม่สามารถแก้ไขอะไรได้ ถ้าผู้บริหารในประเทศเองก็เห็นอุตสาหกรรมดี ดีกว่าชาวบ้าน ดีกว่าระบบความรู้ของชาวบ้านที่เขาจัดการสิทธิ ทรัพยากรธรรมชาติของเขา เด็กของเราถึงไม่เห็นประโยชน์ของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ไม่สนใจศึกษารากเหง้าของสังคมเราซึ่งป็นสังคมเกษตร ผู้บริหารก็พากันให้ความรู้กับคนของเราให้มุ่งเอาแต่ผลประโยชน์ของตัวเอง เอาเทคโนโลยี คิดว่าความรู้ของตัวเองทำกำไรได้มากกว่าความรู้ชาวบ้าน คือไม่สนใจสังคม ศิลธรรม

ถ้าผู้บริหารยังไม่คิดที่จะสร้างความรู้เพื่อช่วยเหลือชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานของสังคมไทย เราก็คือแคว้นที่ประเทศเราจะพัง เพราะเราไม่สนใจรากของตัวเรา แล้วพอเจอวิกฤตก็จะล้มคลืนลงมา จนกว่าเราจะพังเสียก่อน หลังจากนั้น เราถึงคิดว่าการศึกษาต้องสอนให้คนเห็นคน เข้าใจคน เข้าใจรากและโครงสร้างสังคมวัฒนธรรมของเรา เมื่อนั้นเราถึงจะอยู่รอด และคงความเป็นเราไว้ได้

“ความเป็นไทย” ในคำจำกัดความของอาจารย์ คือ

“ความเป็นไทย” คือ คำสมมติ แต่แก่นแท้ของสังคมคือตัวชุมชนขนาดเล็ก ซึ่งสร้างพลังจากรากฐานของสังคมวัฒนธรรมระดับท้องถิ่น ดังนั้น การทำความเข้าใจความเป็นไทยต้องเริ่มจากมอง Localization สำคัญมากกว่า Globalization คือมองจากคนกลุ่มเล็กๆ ระดับท้องถิ่น และเข้าใจโครงสร้างสังคมวัฒนธรรมและสิทธิของแต่ละชุมชน จากนั้นมองว่าชุมชนขยายการแลกเปลี่ยนร่วมมือกันระหว่างกลุ่มเล็กๆ นั้น ซึ่งชาวบ้านสร้างขบวนการของท้องถิ่น หรือ Localization โดยมีฐานความคิด 3 ส่วน คือ (1) มองคนในฐานะมนุษยชาติเท่ากัน (2) พื้นฟูระบบวัฒนธรรมของกลุ่มเล็กๆ กลุ่มต่างๆ (3) แลกเปลี่ยนร่วมมือกันขึ้นไประดับชาติ บนฐานสำนักของความเป็นคนบนแผ่นดินนี้ร่วมกัน “ความเป็นไทย” จึงไม่ใช่เรื่องเชื้อชาติ และหากใช้เรื่องชาติพันธุ์ ก็พบว่ามีหลากหลายชาติพันธุ์ แต่ชาติพันธุ์เหล่านี้อยู่ตัวจิตสำนึกว่าตนอยู่ในแผ่นดินประเทศนี้ จึงรักจะทำประโยชน์ให้กับแผ่นดินที่ตัวเองอาศัยอยู่ เราจึงไม่อาจบอกได้ตรงๆ อะไรคือความเป็นไทย

ชาวบ้านชุมชนเขารู้ว่าเขาคือใคร ความเป็นไทยของเขาคืออะไร เพราะเขาเรียนและเข้าใจจากโครงสร้างสังคมวัฒนธรรมของเขา ซึ่งเป็นสังคมเกษตร ส่วน “คนในเมือง” จะตกเป็นเหยื่อของโลกาภิวัตน์ เพราะจะหารากเหง้าของตัวเองไม่เจอ เนื่องจากไม่รู้ตัวเอง ไม่รู้รากเหง้าและโครงสร้างสังคมวัฒนธรรมจากคนรุ่นก่อน

จะเข้าใจความเป็นไทยต้องเริ่มที่กลุ่มคนเล็กๆ ที่สนใจทำความเข้าใจชีวิตของคนของชาวบ้าน ซึ่งชาวบ้านมีโครงสร้างสังคมวัฒนธรรมเป็นรากฐานที่ทำให้สังคมชุมชนอยู่มาได้กับระบบนิเวศนั้น มันจึงไม่ใช่วัฒนธรรมแบบฉาบฉวยที่ดาราหนังร้องคนไหนอยากดังก็ทำตัวแปลกๆ แล้วคนก็บ้าทำตาม หรือที่นักวิชาการสมัยใหม่เรียกว่า Pop-culture เพราะ Pop-culture มันเป็นแฟชั่น เดี่ยวมันก็ไป ไม่เหมือนกับวัฒนธรรมของชาวบ้านซึ่งเป็นรากฐานของสังคมไทยที่ถ่ายทอดกันมายาวนาน มีแก่นแท้ของความเป็นมนุษย์คือศีลธรรม มีภูมิปัญญาของชุมชนเป็นรากฐาน

สุดท้าย อาจารย์คิดว่านอกจากชาวบ้านและท้องถิ่นแล้ว นักเทคโนโลยีเองจะสามารถคงความเป็นไทยในยุคโลกาภิวัตน์ได้หรือไม่

นักเทคโนโลยีที่ไม่เห็นหัวชาวบ้าน จะไม่สามารถคงความเป็นไทยได้ เพราะความเป็นไทยมาจากรากฐานของชุมชน มีโครงสร้างสังคมวัฒนธรรม ในทางศาสนานั้นคนเขาเริ่มเรียนจากการเป็นคนดีก่อน นักเทคโนโลยีเป็นคนที่ถูกทำให้มองความเป็น specialized แต่ขาดการมองเห็นคุณธรรม ความดีงาม เพราะการไม่มองคนนี้ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในปัจจุบัน

เทคโนโลยียังครอบงำทำให้มหาวิทยาลัยมองเห็นว่าความรู้พวกนี้เท่านั้นที่มีประโยชน์จะพัฒนาชาติ เพราะคิดจะตามกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ประโยชน์พวกนี้มากับเม็ดเงินมหาศาล การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยจึงมีรูปแบบที่เอื้อให้กินผลประโยชน์ มากกว่าจะสอนด้านคุณธรรมในลักษณะของวิชาพื้นฐาน กลับสอนให้เอาประโยชน์ระยะสั้นมากกว่าระยะยาว

แต่เทคโนโลยีที่เข้าใจคน จะทำให้เกิดพลัง และทำให้สังคมอยู่ได้ อย่างแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาซึ่งเราเดินตามตะวันตกมาเกือบครึ่งศตวรรษ แล้วสร้างปัญหาให้กับเรา แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องเอวริธทำมาหากินไปให้ชาวบ้าน โดยที่ชาวบ้านยังทำตามโครงสร้างสังคมวัฒนธรรม ไม่ใช่เป็นการเอาความรู้จากข้างนอกไปเปลี่ยนชีวิต เปลี่ยนโครงสร้างสังคมวัฒนธรรมของเขา แต่ผู้บริหารในประเทศไม่เคยเข้าใจหลักของการใช้ความรู้ตรงนี้ ซึ่งเป็นเรื่องศีลธรรมและจริยธรรมของสังคมไทย